

**РОЗ'ЯСНЕННЯ
УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
З ПРАВ ЛЮДИНИ**

**«МОБІЛЬНІ ВІДЕОКАМЕРИ ЯК ЧАСТИНИ БЕЗПІЛОТНИХ
ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ (ДРОНІВ):
ЩО ВАРТО ЗНАТИ КОЖНОМУ, ЩОБ НЕ ПОРУШИТИ ПРАВО
НА ПРИВАТНІСТЬ?»**

Київ
2022

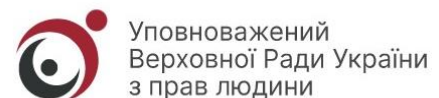
Рекомендації розроблено за участю:

Інни Берназюк, представника Уповноваженого у сфері захисту персональних даних

Олени Гунько, завідувача сектору упровадження міжнародних стандартів у сфері захисту персональних даних Департаменту у сфері захисту персональних даних Секретаріату Уповноваженого

Цільова аудиторія: громадяни України, іноземці та особи без громадянства, що проживають на території України, а також володільці й розпорядники персональних даних, що використовують мобільні відеокамери (дрони) для різних цілей.

Дизайн створено з використанням платформи графічного дизайну Canva.

EU4DigitalUA project is part of the European Union's support to Ukraine. The views, thoughts, opinions and conclusions expressed in the text belong solely to the author, and not necessarily represent the position of the project, European Union or FIIAPP.

НА СЬОГОДНІ ДРОНИ АКТИВНО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У СВІТІ ДЛЯ РІЗНИХ ЦІЛЕЙ, ЗОКРЕМА:

- ✓ **особистих і побутових**
(наприклад, для здійснення відеозапису з подорожі для перегляду вдома або демонстрації в обмеженому колі родичів/друзів або ведення особистих профілів у соціальних мережах з обмеженим колом підписників, яке становлять ваші друзі);
- ✓ **правоохоронних**
(наприклад, для моніторингу великої території у стислі строки в рамках пошуково-рятувальних місій або для огляду місця події, якщо воно є важкодоступним для представників правоохоронних органів);
- ✓ **професійних і комерційних**
(наприклад, для ведення комерційного онлайн-блогу про подорожі, в тому числі у соціальних мережах, який переглядає необмежене коло підписників, а також для моніторингу безпеки комерційних приміщень, важкодоступних об'єктів інфраструктури, моніторингу стану приміщень та оцінки збитків).

Необхідно усвідомлювати, що дрони можуть залишатися непомітними протягом тривалого часу і водночас збирати багато персональних даних, у тому числі й чутливих.

Чи врегульовано використання дронів у якості мобільних камер відеоспостереження чинним законодавством України?

Ні. Наразі спеціальний закон, що прямо врегульовує питання використання дронів в Україні, відсутній, проте правовідносини, пов'язані з їх використанням, тією чи іншою мірою регулюються зокрема:

- ✓ Повітряним кодексом України;
- ✓ Положенням про використання повітряного простору України;
- ✓ Правилами використання повітряного простору України;
- ✓ Законом України «Про захист персональних даних» у випадках, коли з допомогою дрона здійснюється діяльність з обробки персональних даних;
- ✓ Цивільним кодексом України у випадках, коли дрон використовується для проведення фото-, кіно-, теле- та відеозйомок.

Приклади, коли до використання дронів буде застосовано вимоги Закону України «Про захист персональних даних»:

- Відеозаписи, отримані з допомогою дрона, або частини таких відеозаписів публікуватимуться у мережі Інтернет (соціальних мережах, YouTube тощо) і будуть доступні необмеженому колу користувачів)
- Відеозаписи, отримані з допомогою дрона, або частини таких відеозаписів використовуватимуться для моніторингу дорожньої ситуації, стану дорожнього покриття, тощо
- Дрони, обладнані відеокамерами, використовуються для доставляння товарів
- Дрони, обладнані камерами, використовуються для сільськогосподарських цілей, картографії, геодезії, лісництва тощо.

Приклади, коли до використання дронів НЕ будуть застосовуватися вимоги Закону України «Про захист персональних даних»:

- Відеозаписи, отримані з допомогою дрона, або частини таких відеозаписів зберігатимуться на приватних пристроях для особистого користування та/або та демонструватимуться лише невеликому колу близьких осіб¹
- Відеозаписи, отримані з допомогою дрона, або частини таких відеозаписів публікуватимуться на веб-сайтах чи у соціальних мережах з використанням налаштувань доступу, відповідно до яких записи може переглядати лише невелике (обмежене) коло близьких осіб.

Чи є обмеження щодо використання дрона для журналістських і творчих цілей?

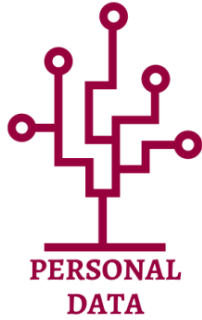
Якщо відеозаписи, отримані з допомогою дрона, або частини таких відеозаписів використовуються для журналістських і творчих цілей, необхідно забезпечити баланс між правом на повагу до особистого життя та правом на свободу вираження поглядів. Тобто, подбати про те, щоб на запис не потрапили люди, які цього не хочуть, вжити заходів, щоб унеможливити впізнання людей, які усе ж потрапили на запис (розмити обличчя або весь силует).

Якщо я використовую дрон із відеокамерою, чи означає це, що я обробляю персональні дані?

Це залежить від багатьох факторів, зокрема, від цілей, функціональних можливостей камери, людей та об'єктів, що потрапляють на відеозапис, тощо.

¹У контексті захисту персональних даних законодавство не містить визначення поняття “близькі особи” і у разі виникнення спору це питання може бути вирішене в судовому порядку. Проте виходячи з принципу “розумності” до близьких можна віднести осіб, з якими людина підтримує систематичне особисте спілкування, а також осіб, які належать до кола сім’ї чи близьких знайомих цієї сім’ї особи, яка зробила відеозапис. Такою категорією, зокрема, оперує Закон України «Про авторське право і суміжні права».

Обробка персональних даних — це будь-які дії, спрямовані на збирання, реєстрацію, накопичення, зберігання, адаптування, зміну, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізацію, передачу), знеособлення, знищення персональних даних, у тому числі з використанням інформаційних (автоматизованих) систем.

Тому, якщо ви використовуєте дрон із відеокамерою, що фіксує або може фіксувати риси обличчя, параметри тіла, голосу, особливості поведінки певної особи, факт її перебування у певному місці, здійснення нею певних дій, контакти з іншими людьми та подальше переміщення, здійснення такого відеозапису і його подальше зберігання та поширення може бути визнане обробкою персональних даних. Проте, чи поширюються на таку обробку вимоги та обмеження законодавства - залежить від того, як та для чого ви використовуватимете відеозаписи, здійснені з допомогою камери дрона.

Європейському досвіду у цій сфері притаманне застосування двох різних підходів до використання дронів та відеоспостереження загалом залежно від цілей (особисті та побутові або професійні та комерційні потреби).

Обов'язок виконання вимог чинного законодавства у сфері захисту персональних даних покладається у разі здійснення відеозйомки дроном у цілях, що відрізняються від особистих і побутових.

!Однак варто усвідомлювати, що відеозйомка дроном навіть в особистих і побутових цілях може становити втручання в життя інших людей.

У Цивільному кодексі України² визначено, що людина може бути знята на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою. Припускається, що така згода надана, коли зйомки проводяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру.

Водночас людина, яка погодилася на таке знімання, може вимагати припинення публічного показу відеозапису в тій частині, яка стосується її особистого життя.

Які кроки варто здійснити, щоб не порушити право інших на приватність під час здійснення відеозйомки з допомогою дрона для особистих і побутових потреб?

КРОК 1. Важливо попередньо подумати про те, чи дійсно необхідно, щоб інші люди були присутні на відеозаписі, який ви здійснюєте без їхньої згоди. І спробувати здійснити зйомку таким чином, щоб це спричинило якомога менше втручання в життя інших людей.

Наприклад, ви можете уникати можливого масштабування кадрів відеозапису, що не дасть змоги розпізнати окремих людей на відео.

Або якщо ви плануєте зробити спільне відео з друзями на тлі визначної пам'ятки, можна усно повідомити про це людей, що знаходяться найближче і теж фотографуються біля неї.

² Стаття 307 Цивільного кодексу України.

Шляхів повідомлення може бути багато і всі вони залежатимуть від обставин. Проте завжди пам'ятайте, що до приватного життя інших людей необхідно ставитися з повагою, оцінювати ризики і мінімізувати будь-які негативні наслідки, які може спричинити здійснення і наступне поширення вашого відеозапису.

КРОК 2. Завжди враховуйте місцевість, де використовуєте дрон

Якщо здійснюєте відеозапис за межами вашої приватної території, дрон може порушити приватність інших людей там, де вони мають розумне очікування поваги до приватності (зони вбиралень, ванні кімнати, роздягальні тощо).

Зважаючи на мобільність дронів, вони також можуть захоплювати території приватного будинку, саду, квартири, авто.

Тож перед запуском дрона варто оцінити, куди ви плануєте направляти камеру і чи потрапляють до об'єктива вашої камери вікна приватної квартири, де мешкають інші люди.

Під час зйомки уникайте направлення камери дрона у вікна приватних будинків й приватні території, визначені парканами, адже таким чином ви втручаєтеся в особисте життя інших. Також уникайте охоплення «режимних об'єктів»³ (наприклад, наукові лабораторії, що мають оборонне значення, дислокації військових частин тощо).

КРОК 3. Заздалегідь вивчіть функціональні можливості вашої відеокамери і дрона.

Тоді ви зможете здійснювати зйомку більш свідомо, не порушуючи приватність інших, якщо спочатку зрозумієте всі особливості роботи дрона.

ДЛЯ ПРИВАТНОСТІ ВАЖЛИВЕ ЗНАЧЕННЯ МАЮТЬ ТАКІ КРИТЕРІЇ:

- ✓ **якість зображення** (дає змогу ідентифікувати окремих людей);
- ✓ **діапазон масштабування відеокамери** (функція збільшення зображення загального плану без втрати якості має значення для ідентифікації окремих людей навіть на записі загальних планів);
- ✓ **чи контролюєте ви момент початку та закінчення запису** (контроль дає змогу уникнути потрапляння на відеозапис окремих людей, об'єктів та ситуацій);
- ✓ **кут огляду відеокамери** (відчуття кута огляду дає можливість уникнути зйомки окремих людей, об'єктів і ситуацій);

³У законодавстві немає поняття «режимного об'єкта». Воно є суто розмовним й означає об'єкти, які є особливо важливими для безпеки держави, тобто для них діють спеціальні режими охорони. Служба безпеки України сформувала Звод відомостей, що становлять державну таємницю, де визначено перелік об'єктів, зйомка яких заборонена.

- ✓ **можливість онлайн-трансляції** (може спричинити неконтрольоване поширення деталей особистого життя окремих людей на широку/необмежену аудиторію соціальних мереж, що порушує приватність людей, які потрапили на відеозапис);
- ✓ **функція автоматичного підключення до Wi-Fi, у тому числі до суспільних точок доступу, що переважно не мають шифрування і є вразливими щодо захисту інформації** (наявність автоматичного підключення підвищує ризик витоку ваших відеозаписів на сторонні носії, що знаходяться поза вашим контролем).

КРОК 4. Сплануйте маршрут вашого дрона до того, як розпочнете відеозапис

Попереднє планування маршруту дасть вам можливість уникнути втручання в приватне життя інших людей. Навіть якщо ви не дуже впевнено орієнтуєтесь в певній місцевості, ви завжди можете оглянути найближчу територію і зрозуміти, де розташований приватний сектор із житловими будинками, у якій місцевості найменше людей у той чи інший момент та з якого ракурсу ви зможете уникнути захоплення кадрів приватного життя інших людей та їхньої власності.

КРОК 5. Залишайтеся неподалік від власного дрону і тримайте його у полі зору

Це дасть змогу іншим людям розуміти, хто саме здійснює відеозйомку дроном, і звернутись до вас за будь-якою додатковою інформацією, наприклад про цілі зйомки, можливість подальшого поширення відеозапису або попросити вас видалити частину відео, на якій зафіксовано деталі їхнього приватного життя, і повідомити про відсутність бажання потрапити на ваш відеозапис.

КРОК 6. Заздалегідь подумайте про безпеку файлів із відеозаписами, якщо хочете їх зберігати

Якщо записи вам необхідні, ви можете їх зберігати для особистих і побутових потреб, проте забезпечте, щоб доступ до них мали лише ви, і такі записи не могли бути безконтрольно поширені для широкого загалу внаслідок зламу систем безпеки ваших пристроїв. Якщо потреби у відеозаписах немає, видаліть їх якомога раніше.

КРОК 7. Оцініть можливі наслідки до того, як поширити матеріали, відзняті дроном

Перед тим, як поширити відеозаписи або похідні від них фото у соціальних мережах або будь-яких онлайн-платформах, оцініть аудиторію, яка отримає доступ до перегляду цих матеріалів. Також оцініть, чи містить відеозапис будь-які деталі щодо приватного життя інших людей.

Під час прийняття рішення виходьте з того, чи може оприлюднення відеозапису, що містить певні деталі приватного життя окремих осіб, завдати будь-якої шкоди або мати негативні наслідки для їх життя, честі та гідності.

За загальним правилом, не варто публікувати фото чи відеозображення інших людей, якщо ви не отримали від них на це прямий дозвіл.

Також візьміть до уваги, що відеозапис, опублікований та доступний для широкого загалу, виходить за рамки особистих чи побутових потреб. І у такому разі ваші дії можуть бути визнані як використання відеозапису, що містить персональні дані для комерційних чи професійних потреб.

Які кроки варто здійснити, щоб не порушити права інших на приватність, коли я знімаю відео на дрон для комерційних і професійних потреб?

У цьому випадку ви фактично стаєте володільцем персональних даних у розумінні чинного законодавства. Тому, крім перелічених вище кроків, вам необхідно також визначити, чи існує законна підстава для обробки персональних даних шляхом здійснення відеозапису за допомогою дрона. Виключний перелік підстав для обробки персональних даних визначено статтею 11 Закону України «Про захист персональних даних».

У разі наявності законної підстави й прийняття вами рішення про використання дрона для здійснення відеозапису ви зобов'язані дотримуватись вимог Закону України «Про захист персональних даних», а також вживати всіх можливих організаційних і технічних заходів для забезпечення прав інших осіб, приватність яких може стосуватися ваша діяльність, й мінімізувати ризики для них.

Наприклад, власник телекомунікаційної компанії прийняв рішення про використання дрона з метою зйомки рекламного ролика. Для належного повідомлення інших людей про здійснення відеозапису дроном власник передбачив спеціальну форму одягу для особи, що керуватиме дроном, яка є помітною, і свідчить про те, ким здійснюється відеозапис. Це дає можливість людям звернутися до такої особи за додатковою інформацією. Також за кілька днів до відеозйомки власник у межах території її майбутнього проведення розташував тимчасові мобільні попереджувальні знаки й постери, що попереджають жителів про те, що в окремий день у конкретний проміжок часу в межах цієї території здійснюватиметься відео зйомка рекламного ролика.

Більше дізнатись про те, як правильно організувати відеоспостереження, у тому числі з допомогою дрона, можна у Рекомендаціях Уповноваженого для володільців та розпорядників щодо дотримання права на приватність під час встановлення і використання систем відеоспостереження у громадських місцях⁴.

Чи можу я заборонити іншим запускати дрон над територією, що належить мені?

Так. Ви маєте право заборонити здійснення відеозйомки дроном та вимагати видалити частину відзнятого матеріалу, що захоплює вашу приватну територію і містить деталі вашого особистого життя.

⁴<https://ombudsman.gov.ua/uk/rozyasnennya-ta-rekomendaciyi>

Наприклад, вдалою є практика висловлення заборони шляхом встановлення таблички на паркані, на якій ви позначите, що територія за парканом є приватною власністю, і підіймати дрон над нею заборонено.

Куди звертатись, щоб з'ясувати чи порушено мої права?

Залежно від обставин передусім ви можете звернутись безпосередньо до людини, яка керує дроном, із запитом про те, ким і з якою метою здійснюється відеозапис, дізнатись про існування законних підстав для здійснення такого відеозапису, найменування компанії або фізичної особи, якщо відеозапис здійснюється з комерційною або професійною метою.

Ви також маєте право попросити видалити відео або його частину, що зафіксувала деталі вашого приватного життя, або заборонити подальшу публічну демонстрацію такого відеозапису або його частини.

Крім цього, Ви маєте право звернутись до фізичної або юридичної особи, що здійснює відеозапис дроном, з вимогою (краще письмовою) усунути ймовірне порушення або вчинити дії, пов'язані з забезпеченням ваших прав, наприклад здійснити запит про отримання інформації щодо наявних даних про вас.

Що передбачає право на доступ до персональних даних?

У статті 8 Закону України «Про захист персональних даних» зазначено, що суб'єкт персональних даних має право на доступ до своїх даних, зокрема процедури їх обробки. Особа може зробити такий запит як усно, так і письмово⁵. Доступ особи до персональних даних здійснюється безоплатно⁶.

Разом із тим на практиці процедура забезпечення доступу до даних має певні ризики, бо володільці інформації, отримавши такий запит, мають бути впевнені в тому, що звернувся належний запитувач, а не стороння особа. Це означає, що володільці даних, щоб забезпечити належних захист інформації, можуть встановлювати свої процедури ідентифікації запитувача (наприклад, через відповідні коди доступу, просити надати дані особисто тощо).

⁵ Стаття 16 Закону України «Про захист персональних даних».

⁶ Стаття 19 Закону України «Про захист персональних даних».

ФОРМА ЗАПИТУ СУБ'ЄКТА ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ НА ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ОБРОБКИ ЙОГО ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Найменування та адреса володільця персональних даних
Від кого (ПІБ особи запитувача) або законного представника
Реквізити документа, що посвідчує фізичну особу, яка подає запит⁷.

ЗАПИТ

на отримання інформації щодо обробки персональних даних

Відповідно до статей 8, 16, 19 Закону України «Про захист персональних даних» з метою _____ прошу надати мені таку інформацію, що стосується обробки моїх персональних даних:

- відомості про володільця даних (найменування та місцезнаходження);
- підтвердження факту обробки моїх персональних даних, а також мету та законні підстави такої обробки;
- способи обробки моїх персональних даних, що застосовуються;
- відомості про осіб, які мають доступ до моїх персональних даних, зокрема тих, кому їх може бути передано;
- перелік оброблюваних персональних даних;
- терміни зберігання та процедури видалення моїх даних.

Дата, підпис

ФОРМА ЗАПИТУ СУБ'ЄКТА ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ НА ОТРИМАННЯ ДОСТУПУ ДО ВІДЕОЗАПИСІВ, ЩО МІСТЯТЬ ЙОГО ПЕРСОНАЛЬНІ ДАНІ

Найменування та адреса володільця персональних даних
Від кого (ПІБ особи запитувача) або законного представника
Реквізити документа, що посвідчує фізичну особу, яка подає запит⁸.

ЗАПИТ

на отримання доступу до відеозаписів, що містять персональні дані

Відповідно до статей 8, 16, 19 Закону України «Про захист персональних даних» з метою _____ прошу надати мені відеозаписи, що містять мої персональні дані в період _____.

Дата, підпис

⁷ Стаття 16 Закону України «Про захист персональних даних».

⁸ Стаття 16 Закону України «Про захист персональних даних».

Такі запити має бути задоволено, крім випадків, коли обмеження у наданні такої інформації прямо передбачено законом.

Коли ви можете бути не повідомлені про дії з вашими персональними даними?

Повідомлення не здійснюється у разі:

1. передачі персональних даних за запитом при виконанні завдань оперативно-розшукової чи контррозвідувальної діяльності, боротьби з тероризмом;
2. виконання органами державної влади та органами місцевого самоврядування своїх повноважень, передбачених законом;
3. здійснення обробки даних в історичних, статистичних чи наукових цілях.

Що робити, якщо я вважаю, що мої права порушені?

Звернутися з вимогою усунути порушення, пов'язані з забезпеченням права на захист персональних даних, можна безпосередньо до установи, яка здійснює відеозапис та здійснює обробку персональних даних. Також ви можете оскаржити дії чи бездіяльність володільців даних до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або суду⁹.

Наприклад, якщо ви звернулись до володільця (компанії) із вимогою й отримали відмову, обов'язок доведення в суді законності такої відмови покладається на володільця персональних даних, до якого подано запит.

Разом із тим варто усвідомлювати, що у володільця можуть існувати цілком законні підстави для здійснення відеоспостереження, в тому числі з використанням дрона. При цьому такі відеозаписи іноді можуть й не містити персональні дані. Тому перед тим, як звертатись до Уповноваженого або суду, варто спочатку реалізувати право на інформацію і з'ясувати ці питання безпосередньо у володільця.

⁹ Стаття 22 Закону України «Про захист персональних даних».